

El teu monjo interior

Un camí

DANIEL BOURGUET

Publicacions de l'Abadia de Montserrat

DANIEL BOURGUET

EL TEU MONJO INTERIOR

UN CAMÍ

Traducció i pròleg
RAMON RIBERA-MARINÉ

Publicacions de l'Abadia de Montserrat
2024

Aquestes pàgines demanen unes ratlles de presentació. Què m'ha induït a presentar al públic religiós català aquest opuscle del pastor retirat francès Daniel Bourguet? No és la primera vegada que ho faig. El 2020, just abans de la pandèmia de la covid-19 que paralizzà el món durant alguns mesos, publicava a l'editorial CPL (Emaús 161), en català i en castellà, el llibre *Preguem els salms*, que havia adquirit uns vint anys abans, per atzar, en un viatge de treball a la Costa Blava francesa. El 2023, per a les PAM, és a dir, per a Montserrat, ho vaig fer d'un segon opuscle, igualment de circumstàncies: es tractava també d'un curset donat per l'autor que té per títol *Meditar la Paraula. Introducció a la 'lectio divina'*. En tots dos llibres parlo de l'autor, que actualment viu com a ermità a Les Abeillères, un mas transformat en monestir-casa de silenci prop de Sant Joan del Gard, a les Cevenes, terra d'hugonots i escenari de la revolta dels *camisards* (1703-1713) després de la supressió de l'Edicte de Nantes (1685), que deixava els reformats fora de la legalitat. Tot i que amagat en els frondosos boscos

mediterranis de la Baixa Provença, terra aspra, és tanmateix un focus d'irradiació espiritual.

L'itinerari del pastor Bourguet és poc comú en les esglésies de la Reforma. Ha estat professor de teologia a Montpeller, entre altres llocs; és coneixedor de l'Escriptura i també, això és més extraordinari —no sols a través dels llibres i de l'estudi—, s'ha submergit en la tradició monàstica, que coneix de primera mà, pares del monaquisme oriental inclosos. Tot això explica la forma tan desimbolta amb què parla de Satanàs, forma que pot sorprendre algun lector. D'altra banda, el seu estil és molt clar i té el do de fer fàcil tot el que explica. Coneixement i claredat d'exposició, dues qualitats que són d'agrair i que no sempre van de bracet.

El públic per al qual parla és ben concret. És per a unes jornades de formació als membres de la Fraternitat Espiritual dels Vetlladors, una associació en principi protestant fundada ara fa un segle (1923) pel pastor Wilfred Monod (1867-1943), teòleg i, sobretot, exponent conspicu del cristianisme social i de l'ecumenisme, i el seu fill, Théodore (1902-2000), jove aleshores i que esdevindrà un eminent expert en deserts. És oberta a totes les confessions cristianes i més enllà, amb el compromís de pregar tres cops al dia: amb la lectura meditada de la Bíblia, les Benaurances i el balanç de la jornada, respectivament. Formar una fraternitat els fa conscients de pregar en grup, tot i estar sols, i el compromís comunitari els és un estímul per a la pràctica. El tema podria ser: «Dels monjos,

en podem aprendre alguna cosa?» Els participants no tenien cap noció de la vida monàstica, alguns potser fins i tot en tenien impressions negatives. Va al gra; parteix d'una doble definició de què és ser monjo i invita a descobrir el *monjo interior* o els elements que el constitueixen.

En escriure un llibre, en traduir-lo, deu ser normal visualitzar un lector tipus a qui va destinada l'obra, preguntar-te per a qui treballas. Aquest llibret va destinat a qualsevol persona que vulgui conèixer per dins les motivacions profundes del monaquisme cristià, més enllà dels tòpics banals. Així, a tall d'exemple, quan en un paràgraf parla de biaix de la clausura i de l'hàbit, no s'entreté en els graus de clausura o el color de l'hàbit, sinó que parla del valor que tenen ambdues coses i explica per a què serveixen.

Dic que aquestes pàgines van dirigides a un públic ampli, en principi cristià, però no necessàriament, de qualsevol edat, sigui un jove estudiant de secundària o una anciana jubilada, sigui assistenta social o mestra, o exerceixi de metge en un hospital o sigui professor universitari. Cadascú en traurà un resultat diferent. Només cal voler-se posar a l'escola d'un monestir o tenir deler d'aprendre, o ser un pèl inquiet per conèixer una cosa nova o per voler saber què és això del *monjo interior*, o perquè desitges portar una vida de pregària, o —per què no?— perquè et preguntes si has de mirar de seguir plenament el camí de ser monjo o monja, no sols interior, sinó en un monestir, és

a dir, de trucar a la seva porta per a viure-hi plenament; un camí difícil, no fet per a tothom, però que, si tens les aptituds necessàries, provoca molta joia i et farà veritablement feliç. És a dir, és un opuscle per a tothom.

T'invito, doncs, a la lectura!¹

El traductor
Advent de Nadal del 2023

1. En un apartat del capítol I, el titulat «La solitud dramàtica i la solitud beneïda», on l'autor parlava als seus primers oients, el lector s'adonarà que el text ha estat lleugerament corregit per adaptar-lo al públic català hispànic; i en el paràgraf següent he canviat, evidentment, el nom de les ciutats a què es referia.

PREFACI

Aquest llibre és la reelaboració d'uns estudis fets a Pomeyrol el març del 1992 en el marc d'un recés de la *Fraternité Spirituelle des Veilleurs*. Se sap que tant en els recessos com en les prèdiques es deixen de banda les referències bibliogràfiques: s'hi haurien pogut incloure en notes marginals, però he preferit no allunyar-me de l'estil d'un recés per invitar el lector a participar-hi a partir d'aquest llibre.

Els assistents a aquest recés dels Vetlladors eren creients, cristians, i el lector veurà que ho tinc ben present. No n'he canviat res, de manera que el lector no creient potser es molestarà; la lectura d'aquest text li suscitarà multitud de preguntes, però, que em perdoni, fer un recés és retirar-se per tenir durant un temps un cara a cara amb Déu. L'ensenyament que s'hi imparteix és sols una introducció a aquest cara a cara, ja que qui hi assisteix és per força creient. És bo de saber-ho abans de llançar-se a la lectura d'aquest llibre. M'adreço aquí, com en qualsevol recés, a un lector creient.

En fi, com en un recés, mantinc els elements de l'estil oral; m'adreço a un *amic lector*, en forma de diàleg, un diàleg que no necessita res més que una obertura al més sublim dels diàlegs, el que es fa amb Déu.

Vinga, doncs, amic lector! Que el teu diàleg amb Déu trobi nodriment aquí...

I. SOLITUD I VIDA ESPIRITUAL

Abans de compartir una estona de camí amb tu, amic lector, i per explicar l'itinerari que farem junts, voldria començar amb una breu lectura del llibre dels Fets dels Apòstols, al capítol 1, dels versets 6 al 8: *«Els apòstols, que es trobaven reunits, preguntaren al Crist: “Senyor, és ara el temps en què restabliràs el Regne a favor d'Israel?” Ell els contestà: “No és cosa vostra de saber els temps i els moments que el Pare ha fixat amb la seva autoritat. Però, vosaltres, quan l'Esperit Sant vindrà damunt vostre, rebreu una força que us farà testimonis meus a Jerusalem, a tot Judea, a Samaria i fins a l'extrem de la terra.”»*

Testimonis fins a l'extrem de la terra

Tenim aquí la darrera pregunta feta pels deixebles a Jesús, abans que aquest no torni al Pare. La resposta que Jesús dona és enviar-los a una missió, enviar els deixebles i a tots nosaltres amb la força de l'Esperit Sant. Amb aquests mots, els cristians han partit per ser testimonis fins a l'extrem

de la terra. Sense fer la història de tota l'Església, podem dir ben simplement que aquesta missió sembla haver estat ben aconclerta.

La paraula *testimoni* pertany al vocabulari jurídic i fa referència a qui va a un procés per parlar a favor o en contra de l'imputat. Aquí, és del procés del Crist que es tracta. Quan Jesús conversa amb els deixebles, el seu procés ja s'ha fet. Saps prou que no s'hi ha presentat cap veritable testimoni; ningú no ha parlat a favor seu per defensar-lo; cap deixeble no hi ha anat per testificar. El procés s'ha vist per sentència i en saps el veredict. Però heus aquí que Jesús designa ara els deixebles com a testimonis per a un nou procés, com si el dossier de Jesús s'hagués d'obrir de nou. I ben bé és això, el procés de Jesús no s'ha acabat; està sempre obert, no sols a Jerusalem, sinó a tot Judea, a Samaria i fins a l'extrem de la terra. Aquest procés és a escala mundial.

Al començament de l'Església, els primers cristians van donar testimoni, efectivament, i alguns van pagar amb la vida el seu testimoniatge; se'ls anomena màrtirs, que vol dir 'testimonis' en grec. Màrtirs davant les autoritats d'aquest món que a través seu condemnaran novament el Crist.

Entre els qui han anat fins a l'extrem de la terra, alguns ho han fet en una direcció en la qual molts no havien pensat: el desert. És un fet, el desert és un extrem de la terra, un lloc tan extrem que ben poca gent hi va a viure. Els qui s'han dirigit al desert són els monjos. Per més cu-

riós que pugui semblar, per donar testimoni, els monjos han anat al desert; no obstant això, han declarat davant d'uns acusadors diferents dels de l'Imperi romà; no pas davant d'uns homes, sinó de l'acusador per excel·lència, és a dir, davant de Satanàs. Aquest procés és el mateix que el dels altres llocs del món; amb tot, al desert, el procés és més profund, a cara descoberta amb Satanàs. És amb aquest acusador que els monjos han anat a enfrontar-se al desert, sense ningú, tots sols. I és perquè hi han anat sols que se'ls anomena monjos; el mot «monjo», *monos* en grec, designa qui està sol.

La primera cosa que m'impresiona és que els monjos són testimonis, com qualsevol altre cristià, com tots nosaltres, però en un lloc i en un escenari ben poc habitual: a l'extrem desert de la terra.

Tot seguint el Crist

Anant al desert, el monjo fa el mateix camí que el Crist, s'ha de remarcar, ja que la vida del monjo està marcada per aquest caminar en seguiment del Crist. Jesús, ell també, ha estat empès per l'Esperit al desert per enfrontar-se al temptador. L'itinerari és el mateix, només que els monjos no són els primers; segueixen el qui els ha precedit al desert, de manera que el combat del monjo al desert és viscut, al cap i a la fi, com la continuació d'un combat ja lliurat pel Crist; des d'aquest mo-

ment, el combat del monjo no pot ser tan carregós com podria semblar.

«*Quan l'Esperit Sant vindrà damunt vostre, rebreu una força que us farà testimonis meus*», diu Jesús als deixebles. També és d'aquesta manera que els monjos ho han viscut, impulsats per l'Esperit a testificar fins a l'extrem de la terra habitada.

Al mateix temps, aquests monjos s'han posat a caminar empesos per l'Esperit per ser testimonis del Fill davant del jutge suprem, és a dir, el Pare. Així, empesos per l'Esperit per ser testimonis del Fill davant del Pare, els monjos també estan completament envoltats per la Trinitat. Si bé el monjo, als ulls dels homes, està sol, està nogensmenys del tot en Déu, empès per Ell, per parlar d'Ell, davant d'Ell..., tenint set d'Ell en el desert. Aquesta set és un amor intens, un amor tan intens que n'eclip-sarà qualsevol altre, quelcom que explicarà el que hi ha d'inexplicable en la solitud del monjo. El monjo està sol, però, de fet, no ho està.

Quant a les dues dimensions del cara a cara, amb el temptador d'una banda i amb Déu de l'altra, són inseparables i marcaran molt profundament la vida del monjo: combat contra el temptador i alhora immersió en Déu. Duresa i tendresa, violència i amor: tot això està mesclat de manera extrema, en aquestes vides extremes conduïdes al desert, a l'extrem de la terra.

Testimonis fins a l'extrema profunditat de l'ésser

Quan els deixebles pregunten quan arribarà el Regne, Jesús els envia. Per l'Evangelí de Mateu sabem que la fi arribarà quan s'haurà predicat la bona nova del Regne arreu del món (Mt 24,14). És, doncs, en la perspectiva del final que es tracta de completar la tasca que Jesús va confiar a la seva Església. Però aquest testimoniatge fins a l'extrem de la terra ja s'ha realitzat totalment, tenint en compte que, a tot el món i fins i tot al fons dels deserts, els cristians hi han proclamat la bona nova. Als cristians se'ls va escoltar tan bé que l'emperador Constantí va decretar que tot el món seria cristià. El món va esdevenir, doncs, cristià, i, no obstant això, la fi no ha pas tanmateix arribat! Aleshores sorgeix la pregunta següent: què calia fer que no hàgim fet? Quina és la missió que no hem dut a terme? O més aviat: quin extrem de la terra hem oblidat, ja que hem anat a tots els extrems de la terra?

Crec que els monjos han respost a aquesta pregunta d'una manera bastant insospitada, sense allunyar-se, malgrat tot, del text dels Fets dels Apòstols. Sospesant-ho bé, llegim aquest text superficialment, si pensem que els extrems de la terra són únicament els d'ordre geogràfic, de manera que sols caldria anar al nord, al sud, a l'est i a l'oest per creure que la missió que Jesús va confiar als cristians ja s'ha portat a terme. Doncs bé,

vaig veure-ho diferent el dia que un monjo em va explicar que, de fet, hi havia un altre extrem diferent dels quatre punts cardinals; aquest extrem és en profunditat: no es tracta de la profunditat del globus terrestre, sinó de la profunditat de l'ésser, l'extrema profunditat de l'ésser humà. Aquest monjo té raó: es tracta, també, d'un extrem on cal donar testimoni.

El testimoniatge de Jesús pot restar per molt de temps superficial en les nostres vides i arribar-nos només a una part més o menys profunda, fins al dia que descobrim que més enllà de la nostra superficialitat hi ha encara un camí a recórrer i que som lluny d'haver evangelitzat el fons del nostre ésser, lluny d'haver-lo obert totalment a la paraula de Déu i a l'acció de l'Esperit Sant. En resum, el testimoniatge que demana Jesús a la seva Església ha d'arribar també al darrer fons del meu ésser, aquest extrem de la terra sovint oblidat o negligit.

Els monjos ho han descobert; el desert sens dubte els ha preparat, essent el desert ja un extrem, i aquest extrem obliga cadascú a trobar-se cara a cara amb Déu, és a dir, a una situació que condueix a una total transparència fins al més profund de l'ésser.

Els monjos han percebut que el procés, contínuament reobert per l'acusador, té lloc també en el fons de nosaltres mateixos. En efecte, si escoltem bé el que s'esdevé en el fons del nostre ésser, descobrim un combat interior en el qual ens com-

prometem, de vegades al costat del temptador, de vegades al costat de Déu, confrontats alhora amb l'acusador i amb Déu. Nosaltres som alhora beneficiaris del poder de l'Esperit Sant, en el fons de nosaltres mateixos, i portadors en nosaltres mateixos d'una enorme resistència a Déu.

Els monjos han percebut, doncs, que l'extrem de la terra s'interioritza en nosaltres; ser testimoni en la nostra pròpia vida interior: és el que Jesús demana als seus deixebles. Quan s'ha comprès, poc importa aleshores si vivim al desert o en una altra banda; la localització geogràfica no té ja cap importància. Els monjos, d'altra banda, amb el pas del temps, se'n van del desert o hi resten; l'important en l'actualitat és en un altre lloc, ara que el desert ha estat evangelitzat; la gran obra, a la qual falta molt per ser acabada, és a l'interior de nosaltres mateixos.

Un cop descoberta aquesta nova dimensió de la interioritat, molts textos bíblics es llegeixen d'una manera diferent; penso en un en particular, que es repeteix constantment en els escrits dels monjos: és aquella frase de l'evangeli de Lluç que coneixes perfectament: «*El Regne de Déu és entre vosaltres*» (BCI) o «*enmig de vosaltres*» (BMT) (Lc 17,21). És totalment possible de llegir aquesta frase de la manera següent: «*El Regne de Déu és en vosaltres.*» El grec permet totes aquestes lectures: *entre vosaltres, enmig de vosaltres, en vosaltres*. Tots els monjos retindran el *en vosaltres* en aquesta frase, interioritzant d'aquesta manera el Regne

de Déu, sense negar-ne, tanmateix, l'exterioritat de *enmig de vosaltres*. Tenim aquí una frase d'una gran densitat.

El combat contra el temptador s'interioritza de la mateixa manera i al mateix temps que el Regne de Déu. Es tractarà llavors d'obrir l'extrema profunditat del nostre ésser a la sobirania i a l'amor de Déu. Aquesta obertura, a poc a poc, esdevindrà recerca de Déu, set de Déu; una set interior subratllada per la set física que l'habitant del desert coneix perfectament.

S'ha d'estimar des del fons de l'ésser

Set d'amor, segurament. Quan la llei de Moïses ens invita a estimar Déu (Dt 6:5) i quan Jesús confirma la importància d'aquest manament, posant-lo en el primer lloc (Mt 22,37), s'ha de notar que totes les paraules que precisen aquest amor pertanyen a la interioritat del nostre ésser: «...*amb tot el cor, amb tota l'ànima i amb tot el pensament.*» A Lluc 10,27 s'hi afegeix un quart terme, «*amb totes les forces*», que designa també una realitat l'origen de la qual és eminentment interior.

Pere Damascè, un monjo del segle xi, ens diu que un dia va obrir la Bíblia i es va trobar amb aquest manament: «*Estimaràs el Senyor, el teu Déu...*» I afegeix: quan he sentit que em calia estimar amb tota l'ànima, fora de mi, no he necessitat ja

cap més paraula.² Efectivament, aquest monjo va descobrir en aquell moment que calia tota una vida per acomplir un manament com aquell. Va veure que per aconseguir un amor total, tan profundament present fins a l'ésser més profund, li calia fins a l'últim minut de tot el seu temps. Fel·liç aquell que al capvespre de la seva vida podrà dir que ha acomplert aquest manament amb tot el cor, amb tota l'ànima i amb tot el pensament.

Ser testimoni fins a l'extrem de la terra és, doncs, també ser testimoni fins a l'extrema profunditat de l'ésser... Llavors arribarà la fi. Mentre esperem, que n'és d'immensa i admirable la feina que ens queda per fer! El monjo ha entès això i hi consagra tota la seva vida, absolutament tota. La seva solitud hi és inclosa, ja que un no té mai massa vida, ni cor, ni ànima, ni pensament per donar a Déu que ho pren tot.

A l'escola dels monjos

Tot el que he dit des del començament sobre els monjos demostra simplement de quina manera el monaquisme apareix com una gran escola de la vida interior. La gran escola, ja que els monjos han mirat conscientment de cara la realitat de la

2. Pierre DAMASCÈNE, *Philocalie des Pères Neptiques*, vol. II, Abadia de Bellefontaine, 1980, p. 297; *Filocalía de los padres népticos*, vol. III, Zamora, 2018, p. 274.

vida interior, del combat interior, del desig interior. És el dia a dia del monjo, l'essencial de la seva vida, de manera que a casa seva podrem trobar-hi alguna cosa per aprendre.

És veritat que la vida interior no és exclusiva dels monjos. És una tasca de tots els cristians. No cal dir-ho, però hem de pensar-ho obertament. Tots els cristians, absolutament tots, són cridats per Jesús a ser testimonis fins als extrems. Alguns són possiblement més valents que d'altres en alguns camins, de manera que és bo que un cristià ho demani als qui han anat més endavant en el camí que ha emprès.

El monaquisme interior és una expressió que avui es diu al no-monjo per invitar-lo a viure allò que els monjos viuen. Nosaltres, per a qui la vida monàstica no ens és massa familiar, ens arrisquem de passar pel costat d'una escola que critiquem sovint, sense pensar en tot el que hi podem aprendre. Haig de dir que d'aquesta escola n'he rebut molt, i que continuo anant a l'escola dels grans solitaris que han avançat molt en el camí de la vida interior. La meva intenció és de compartir amb tu el poc que he descobert.

Cadascun de nosaltres té un tros de terra per evangelitzar, cadascú té la seva part en aquesta immensa tasca confiada a tota l'Església, però ningú més que nosaltres podrà evangelitzar el fons del nostre ésser; potser som cadascun el testimoni privilegiat en el nucli mateix de la nostra vida interior. Altres poden evangelitzar el fons del nostre

ésser, però mai sense la nostra col·laboració, mai sense que nosaltres hi siguem a primera línia, si ho puc dir així.

En la nostra vida interior, tots som testimonis privilegiats, testimonis en un procés en què hi ha combat i testimonis de l'amor de Déu. Aquestes dues dimensions seran sempre presents, en tensió, en les nostres vides, tant si som monjos com si no en som.

El manament «*Estimaràs el Senyor, el teu Déu amb tot el cor, amb tota l'ànima, amb totes les forces, amb tot el pensament*» s'adreça a tot cristià i no només als monjos.

Monaquisme interior

L'expressió *monaquisme interior* es troba en l'obra de Paul Evdokimov, en particular en *Les âges de la vie spirituelle*,³ en què aquest autor ortodox consagra moltes pàgines a aquesta qüestió. Paul Evdokimov subratlla que a l'Església no es viuen la diversitat de ministeris en compartiments tancats en cada ministeri. D'alguna manera tots som laics, sacerdots, reis, profetes; ho sabem prou, nosaltres també. Doncs bé, de la mateixa manera, tot cristià és també monjo! Paul Evdokimov ho valo-

3. *Las edades de la vida espiritual: de los padres del desierto a nuestros días*, Salamanca, Sígueme, 2003, col·l. «Verdad e Imagen», núm. 158. (Nota del traductor)

ra, recordant un gest de la litúrgia ortodoxa del baptisme; a l'Església d'Orient tot batejat és tonsurat, que és una manera de dir que tot batejat és monjo. Aquí es proposa aquest ministeri per compartir amb tots els cristians, i els uns poden aprendre dels altres.

Paul Evdokimov recorda una tradició ortodoxa russa molt interessant; les parelles joves anaven a passar els primers dies de la seva vida comuna a un monestir, a fi de donar a la seva vida conjugal un sabor monàstic, és a dir, a fi d'iniciar-les al combat interior abans de conèixer altres combats, com pot comportar-ne qualsevol vida; però també per obrir-les per sempre a aquest amor diví que sosté i vivifica el seu amor conjugal.

Paul Evdokimov no s'ha inventat l'expressió *monaquisme interior*, ho diu ell mateix. L'ha trobat en aquests termes o en termes semblants en molts Pares de l'Església i en cita alguns que ens fan remuntar fins els inicis del monaquisme.

En Hesiqui de Batos (segle VII) llegim sobre el monjo: *«Qui renuncia a coses com tenir dona, riqueses i tot el que se'n segueix ha fet monjo l'home exterior, però no encara l'home interior. Qui renuncia als pensaments apassionats de l'home interior, aquest és el monjo veritable. És fàcil de fer monjo l'home exterior, si un vol, però el que costa realment és de fer monjo l'home interior. ¿Qui s'ha alliberat totalment dels pensaments apassionats en aquesta generació i s'ha fet totalment digne de mantenir contínuament la pregària pura i im-*

material? Tanmateix, només aquest és el signe del monjo interior.»⁴

Ja veus que Hesiqui oposa el monjo exterior i el monjo interior. Però el monjo exterior és el que fa la diferència entre els qui són monjos i els qui, casant-se, porten un altre estil de vida. Però no és aquesta la cosa més important i més difícil. El monjo interior, per contra, és el que té de propi qualsevol cristià, casat o no. Qualsevol cristià està cridat a *mantenir contínuament la pregària pura i immaterial* segons la descripció donada per Hesiqui del monjo interior. És monjo qualsevol que prega sense parar.

Molts textos de la Filocalia s'adrecen no solament al monjo, sinó a tot cristià.

Si ara has acceptat de posar-te a l'escola dels monjos amb mi, què defineix encara ser monjo? He donat algunes característiques del que fa un monjo. Ara desenvoluparé una altra definició.

Una solitud habitada per Déu

La paraula *monjo* sembla derivada d'una paraula grega que significa sol, solitari. El monjo es caracteritza per la seva solitud; potser de vegades perquè no és possible de fer-ho altrament, ja que

4. Hésychius de Batos i Jean CARPATHIOS, *Philocalie des pères neptiques*, vol. III, Abadia de Bellefontaine, 1981, p. 38; *Filocalía de los padres népticos*, vol. I, Zamora, 2016, p. 361.

al desert no és fàcil de viure-hi casat; potser també per gust (tot i que aleshores és més aviat dubtós i perillós); però, abans de tot, per vocació, és a dir, perquè l'Esperit Sant l'ha empès també a viure així... I el monjo no pot deixar de respondre a aquesta crida.

Malgrat tot, els monjos m'han fet descobrir que en la meua vida interior estic sempre sol, i que això s'esdevé en qualsevol vida. Sigui casat o no, estaré sol en el fons de mi mateix, i això de manera més crucial encara en el moment de la mort. Un mor sempre tot sol, fins si hi ha molta gent que ens envolta. La mort és certament el moment de la nostra vida en què estem en l'extrema solitud, i, doncs, en què som totalment monjos. He estat sensibilitzat en aquest sentit per un monjo que ha escrit alguna cosa com: *«Cada ésser humà es retroba monjo en els darrers instants de la seva vida; el monjo és simplement aquell que es prepara per endavant per a morir»*.

Aquesta solitud de tot ésser humà no és, per al cristià, una solitud qualsevol; és una solitud davant Déu. Sols totalment davant Déu. Més precisament encara puc dir que si estic sol en la meua vida interior, Déu, tanmateix, és capaç d'entrar-hi. És l'únic que ho pot fer. *«Si vosaltres esteu en mi, jo estaré amb vosaltres, i Jo i el meu Pare vindrem per fer estada en vosaltres»*. El qui està sol pot veure aquesta vinguda de Déu a l'interior del seu ésser, pot veure aquesta inhabitació divina, alhora que s'adona també que ningú fora de Déu no pot establir en

nosaltres la seva residència. Siguis qui siguis, amic lector, no estaràs mai en mi. Et faràs present per la pregària que podré dir pensant en tu, però res més, i de totes maneres mai més que Déu. Sols Déu, però també el temptador, podrà viure en la meua vida interior. El primer com un propietari, i el segon com un intrús.

El monjo sap tot això i ho assumeix, mentre que a molts cristians els costa d'assumir-ho perquè ho veuen malament o ho descobreixen potser un dia sense estar-hi preparats. Per a molts cristians el descobriment de la solitud és dramàtic, rarament a l'instant de la mort, i més sovint molt abans. És aquest descobriment que fa, per exemple, el profeta Elies: es retira al desert per invocar Déu en la seva solitud (1Re 19,10). Elies és, penso, el qui s'ha confrontat més a la solitud tràgica, com fan molts cristians actualment, i també els monjos, malgrat que el monjo és el qui parcialment o totalment rep de Déu la pau en la seva solitud. El qui ha pacificat d'aquesta manera la seva solitud pot ajudar el qui coneix, no la pau de la solitud, sinó la seva sofrença.

Es diu que els monjos són solitaris, però no és del tot cert. Efectivament, el monjo està sol, però davant de Déu, la seva solitud és habitada per Déu; una solitud habitada ja no és solitud. I el mateix monjo sap prou bé que no està sol.

Una solitud en comunió

D'una altra manera també, el monjo en relació amb els homes no està sol. En efecte, des del començament del monaquisme, el monjo és el que es retira al desert per viure-hi en la proximitat d'un altre monjo, que li és el seu pare espiritual. I això es pot dir fins i tot del primer monjo. S'acostuma, en efecte, a considerar que sant Antoni és el primer monjo; la tradició, tanmateix, vol que sant Antoni hagi tingut també un pare espiritual, un tal Pau, per estrany que pugui semblar. Això significa que no hi ha monjo sense pare espiritual que l'acompanya. Per això, doncs, parlar de solitud és fer un ús inadequat del mot.

No s'arriba a ser monjo si no és amb l'acompanyament d'un altre, del seu pare espiritual. Això no obstant, hi ha una semisolitud, ja que pot ser que el monjo vegi rarament el seu pare espiritual. Segons els textos dels primers monjos, se sap que les trobades amb el pare espiritual es poden fer en intervals d'anys. És així perquè la paraula rebuda del pare habita el fill espiritual durant anys, és a dir, mentre no ha acabat d'edificar-lo i nodrir-lo. La relació entre un monjo i el seu pare espiritual es defineix per un diàleg que es pot resumir aquesta manera: Pare, digues-me una paraula. El pare, llavors, li diu una paraula, sovint breu, que alimenta el monjo durant molt de temps. Perquè hi hagi la paraula següent cal que la primera hagi estat digerida. S'hi afegeix també una pregària quoti-

diana del monjo pel seu pare i viceversa, sigui quina sigui la distància geogràfica que els separa. Això per dir que el monjo no està sol.

Posteriorment, aquests *solitaris* s'han reunit formant comunitat. És d'aquesta manera que sant Pacomi agrupa uns monjos entorn de l'autoritat d'un *abat*, això és, d'un pare. De sobte, el monjo es troba molt a prop d'un pare i d'uns germans, de manera que és quasi molt més abusiu parlar de solitud. Sant Benet farà a Occident el que sant Pacomi ha fet a Orient. Tots aquests agrupaments de monjos deixaran encara alguns veritables solitaris, malgrat que cap no viurà sense un lligam amb una comunitat. Un ermità no estarà mai sense relació amb una comunitat, fins i tot si aquest lligam es redueix a una pregària mútua. Els escrits dels Pares denuncien els qui voldrien isolar-se totalment trencant tot lligam espiritual amb els altres monjos. D'altra banda, sant Benet no veu la vida d'ermità si un no s'ha endurit en la vida comunitària; el qui es llança a un combat singular ha d'haver passat pel monestir, que és vist com una preparació a aquest combat. L'escola de la vida comuna és un pas previ indispensable. I quan un monjo es fa ermità, cosa que passa, se sap sostingut per la pregària dels altres, de manera que allí encara, fins per al més gran solitari no hi ha solitud. La comunió dels sants no pot ser més real i viva.

Crec que és important de recordar totes aquestes coses. Hi afegiria que em vaig meravellar quan

vaig llegir les reflexions d'un ermità a l'*Escala Santa* de sant Joan Clímac, que diu una cosa semblant a això: «Totes les victòries dels combats que he tingut han estat gràcies al fet que la pregària dels meus germans, ha estat escoltada». Quina veritat i quina humilitat més admirables! Si no hi hagués hagut pregària dels germans, no seria res.

La pregària litúrgica és aquí, entre altres coses, per fer visible aquest lligam. En la seva solitud l'ermità viu la seva pregària litúrgica en comunió amb la dels altres.

La solitud dramàtica i la solitud beneïda

En certa manera, no hi ha res de comú entre la solitud monàstica i la terrible solitud que molts cristians, no monjos, viuen; dramàtica solitud que tants contemporanis nostres coneixen. Hem d'estar també avui dia atents als qui sofreixen per la solitud, siguin qui siguin, i a vegades fins i tot els pastors... Solitud dels qui no se saben sostinguts per la pregària dels altres o per l'amor dels altres. El dia en què una parroquiana em va dir: «*Senyor Pastor, prego per vostè cada dia*», el meu ministeri va canviar. Si el monjo no sofreix per la solitud, és que ja ha trobat la pau en la pregària dels altres. En això el monaquisme té molt a ensenyar-nos. Seria ben insensat tenir la presumpció de pensar que no podem aprendre res dels monjos.

El monaquisme interior és el camí que un laic pot fer per acollir tot el que pot aprendre de bo del monaquisme; i creu-me, en aquest tresor es poden pouar moltes riqueses. La proposta és fer un tercer orde, és a dir, una comunitat de laics relacionada amb un orde monàstic.⁵ El membre d'un tercer orde vol aprendre dels monjos la vida interior, com la solitud beneïda. Crec que és realment d'una solitud beneïda del que cal parlar. Per a mi, efectivament, la solitud monàstica és una solitud beneïda perquè és amb Déu i en la pregària dels altres, a diferència de la solitud de molts del nostres contemporanis que la sofreixen. Els tercers ordes entren a l'escola de la solitud beneïda.

La primera lliçó que pot aprendre un tercer orde és la de viure la solitud en comunió, i aquesta és la solitud beneïda. Fer els nostres temps de pregàries quotidianes en comunió amb els altres, i fins en comunió amb tots els monjos, tots els cristians del cel i de la terra, d'un extrem del món a l'altre.

Cal cuidar la vida espiritual

Què cal dir encara d'aquesta solitud beneïda? El monjo preserva la seva solitud, ja que és beneï-

5. De tercers ordes, associacions formades per laics que segueixen una espiritualitat conventual en la vida diària, segons coneixem, a Catalunya hi ha els terciaris franciscans i caputxins, i els oblats benedictins de Montserrat. (Nota del traductor)

da, preciosa, transfigurada per Déu. La preserva de diverses maneres, a vegades pels murs d'una clausura, a vegades pels hàbits, ja que l'hàbit monàstic preserva també el monjo. Això no obstant, bo i preservant-la, el monjo ensenya la seva solitud, la visualitza als ulls de tots. La clausura i l'hàbit fan visible el monaquisme. Doncs bé, nosaltres estem en una altra situació. Sense claustre ni hàbits monàstics, estem més amagats; externament res no ens mostra als altres. Tanmateix, estem molt més exposats, a les mans de tothom.

Havent dit això, no podem copiar els monjos, però hem de tenir la mateixa cura de preservar la nostra vida interior de tot el que li podria anar en contra. No ho dic per por o per egoisme, sinó per fer-nos més presents als altres; cal saber també preservar la nostra intimitat amb Déu, tenir cura de la nostra vida interior i d'aquesta nostra intimitat divina que fa que una solitud sigui beneïda. Per la seva feblesa, cal protegir la vida espiritual, tot i que en el seu vigor sigui esplendorosa per força, en benefici dels altres. Tanmateix, tota vida espiritual és alhora fràgil i forta, rica i pobra, mendicant i pròdiga, aparent i amagada. Viure el conjunt d'una manera harmònica demana un cert discerniment.

Cal preservar també la vida espiritual en la seva solitud beneïda, ja que l'amor que la fa viure i que l'envaeix és, com tot amor, fort i fràgil alhora.

En fi, cal preservar la vida solitària, ja que conté silenci i va acompanyada de silenci; tanma-

teix cal protegir el silenci, un estat al qual en el nostre temps cada cop es dona més importància. Silenci i solitud van juntes, i no sé pas quina engendra l'altra. Què dir del silenci, sinó que el cara a cara amb Déu en té necessitat? Cal saber callar per sentir Déu, per nodrir amb aquesta paraula el nostre silenci. T'he dit més amunt que el monjo va a veure el pare espiritual per demanar-li una paraula i per nodrir-se'n després durant dies i dies en silenci. Passa el mateix amb Déu, i molt més encara.

Si podem arribar a trobar solitud i silenci en uns llocs de recés, descobrim encara que no tenim tampoc el silenci interior. Tenim dintre nostre, en efecte, una gran multitud sorollosa. El silenci exterior a vegades mostra més l'absència del silenci interior. La solitud física ens fa tocar de quina manera estem envestits per tota una legió, com diu Mc 5,9. El més important i més exigent és certament el silenci interior. He llegit, en un escrit de Guiu el Cartoixà, un dels primers priors d'aquest orde, que en la vida espiritual el que costa més d'obtenir és el silenci interior. I és un cartoixà el qui deia això, i fins i tot el prior d'un orde eminentment silenciós! Si Guiu pensa això, deu ser ben veritat que el silenci interior és difícil: tan difícil com meravellós, ja que es troba amb el silenci de Déu. I en aquest doble silenci, en aquests silencis que es troben, s'expressa de manera particular l'amor.

Els monjos afegeixen encara que el qui ha ar-

ribat al silenci interior pot viure submergit en una multitud. Un cop ets una persona silenciosa, pots anar a Manresa, a Barcelona o a París i viure dins d'una multitud; la multitud no estarà en tu, sinó tu enmig d'una multitud, tu silenciós, irradiant silenci... Tot esperant-ho, queda un llarg camí per recórrer.

El que hem de quedar-nos de tot plegat, crec, és que cal preservar la nostra vida interior com un bé preciós que podem perdre si no en tenim cura. Com ho podem fer? Penso que practicant en el nostre dia a dia un temps de pregària, destinant al llarg de l'any temps per a un o diversos recessos. Un recés preserva i nodreix la vida interior.

El fet de *formar part d'una comunitat*, com és el nostre cas amb els tercers ordes, permet viure l'estímul que representen els altres germans. Quan prego, els tinc ben presents i sé que a ells els passa el mateix. Quan prego, penso que ells també estan a punt de pregar, i si no prego, hi penso encara més, de manera que la seva pregària reanima i vivifica la meva. És gràcies a aquest estímul fratern que preservo també la meva vida interior, i la fortifico fins al dia en què la meva pregària serà contínua (1Te 5,17).

Sobre aquesta pregària contínua, mireu què en diu Teòfanès el Reclús. Aquest coneixedor eminent de la pregària contínua mantenia una important correspondència amb molts laics; Teòfanès no para de dir en substància: mantén contínuament l'atenció en la presència de Déu i, sigui

quina sigui la teva activitat, pregaràs sense parar. Teòfanès no en dona cap fórmula, cap truc, cap tècnica; exhorta simplement: no oblidis que estàs en presència de Déu, siguis allà on siguis. És una recomanació ben preciosa, la que ens dona Teòfanès!

L'objectiu de tot això és arribar a una solitud beneïda i a una solitud assumida. Si arribem a viure així la nostra soledat, penso que irradiarem, ja que una solitud beneïda irradia, sigui aquesta d'un monjo o d'un no-monjo.

I és que la resplendor atreu. És d'això que parla Jesús, segons la meva opinió, quan diu als seus deixebles que siguin un llum dalt d'una muntanya (Mt 5,14). Ho diu immediatament després d'haver comparat aquests mateixos deixebles a la sal (Mt 5,13). Com és possible de ser alhora amagat com la sal i resplendent com la llum? Constato que hi arriba aquell que té la vida pastada de silenci i de solitud: amagat i resplendent. Com més rica d'aquest silenci és la vida interior, tot i estar amagada en una multitud, més la seva irradiació és intensa.

Amb les seves vides amagades, els monjos no són missioners; tanmateix, com més intensa és la seva vida, més atreuen. Prou saps que alguns monestirs són literalment assaltats per grans multituds que envaeixen els oficis i s'agafen als faldons dels monjos.

Hi penso encara més, ja que la nostra Església no és particularment missionera, però tampoc

no atreu gaire per la seva irradiació. Se'ns acuden dues solucions: o bé prenem el nostre bastó de pelegrí per evangelitzar les multituds, o bé anem a l'escola dels qui es preocupen de la vida interior, per fer la nostra Església una mica més resplendent, amagada fins als extrems de l'ésser i resplendent fins als extrems de la terra.

ÍNDIX

Pròleg	5
Prefaci	9
I. Solitud i vida espiritual	11
Testimonis fins a l'extrem de la terra	11
Tot seguint el Crist	13
Testimonis fins a l'extrema profunditat de l'ésser	15
S'ha d'estimar des del fons de l'ésser	18
A l'escola dels monjos	19
Monaquisme interior	21
Una solitud habitada per Déu	23
Una solitud en comunió	26
La solitud dramàtica i la solitud beneïda	28
Cal cuidar la vida espiritual	29
II. La unificació de l'ésser interior	35
1. Vida espiritual i pobresa	38
La dificultat del recolliment	38
La vida espiritual en la pobresa	41
Una conversió per etapes	42
2. Vida espiritual i obediència	43

3. Vida espiritual i pureza de l'amor	47
Estimar Déu	47
Estimar el proïsme	54
Unificació rebuda de Déu	56
III. Combat espiritual i paternitat espiritual	59
Els salms i la qüestió de la solitud	59
Els salms i el combat espiritual	60
El combat espiritual	62
L'ascesi	65
La paternitat espiritual	71
Conclusió	75

«AQUEST LLIBRET VA DESTINAT A QUAL-
sevol persona que vulgui conèixer per
dins les motivacions profundes del mo-
naquisme cristià, més enllà dels tòpics
banals.

Cadascú en traurà un resultat diferent.»

«Daniel Bourguet s'adreça a un públic
ben concret: els assistents a unes jor-
nades de formació als membres de la
Fraternitat Espiritual dels Vetlladors.
El tema d'aquestes jornades podria ser:
“Dels monjos, en podem aprendre algu-
na cosa?” Els participants no tenien cap
noció de la vida monàstica, alguns potser
fins i tot en tenien impressions negatives.
Va al gra; parteix d'una doble definició
de què és ser monjo i invita a descobrir el
propi monjo interior i a aprofitar alguns
elements del seu camí.»

(del *Pròleg* del traductor
Ramon Ribera-Mariné)

ISBN 978-84-9191-309-2

9 788491 913092